

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

Mircea Horubeț

Abstract: *Relevance theory is a consistent inferential pragmatic theory that explains the process of utterance interpretation on the basis of a very simple cognitive principle: human cognition tends to be geared to the maximization of relevance. Each and every step followed in the interpretation of an utterance is based on the relevance principle: the interpreter selects the most relevant ostensive stimulus; the linguistically-encoded sentence meaning is enriched according to the same principle; the ambiguities, the referential ambivalences and other undeterminacies are solved in the same manner. In the whole process of interpretation the context plays a crucial role. This paper presents the way the interpreter uses the relevance theory in the interpretation of an utterance in face-to-face conversation.*

Key words: *relevance, inference, context, ostensive, meaning, implication, explicature, cognitive effects, processing effort, logical form, implicated premise, implicated conclusion, background knowledge*

I. Introducere

În prezentul studiu, ne propunem să analizăm modul concret în care un individ, aflat în postura de interlocutor, interpretează un enunț ce i-a fost intenționat adresat. Analiza va avea la bază teoria pertinentei și alte teorii care vizează, în primul rând, problema contextului.

Simțim nevoia de a preciza de la început, chiar dacă acest lucru pare oarecum superfluu, că tipul de comunicare pe care îl avem în vedere este comunicarea naturală, față-în-față; este ceea ce, în termenii autorilor teoriei, se numește *comunicare ostensiv-inferențială*. Termenul *ostensiv*¹ a fost pur și simplu preluat din

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

sintagma originală din limba engleză: *ostensive-inferential communication*ⁱⁱ. Vocabularul limbii române conține însă un cuvânt care se pare că este corespondentul lui *ostensive*. Acest cuvânt este *ostentativ* și este astfel explicat în DEX: “Făcut cu intenția de a pune ceva în evidență, ...; demonstrativ, provocator, ...” *Ostensive* are următorul conținut semantic: “clar sau evident demonstrativ”ⁱⁱⁱ Pe baza asemănării izbitoare a conținuturilor semantice a celor două cuvinte și a modului în care este definit termenul *ostensive* în teoria pertinentei (el apare în sintagma *ostensive stimulus* și are sensul de stimul produs intenționat de către locutor cu scopul de a atrage atenția interlocutorului asupra faptului că el, locutorul, dorește să-l angajeze într-un act de comunicare), considerăm, așa cum de altfel ne-a fost sugerat de către prof. univ. dr. Maria Carпов, că sintagma în discuție ar trebui tradusă *comunicare ostentativ-inferențială*. În acest tip de comunicare, producătorul enunțului și interpretul acestuia se află în același centru deictic adică, la momentul t_0 , la care locutorul produce enunțul, cei doi actanți se află față în față și pot percepe în egală măsură stimulii manifești în mediul fizic imediat, cu alte cuvinte, în ce privește mediul fizic, contextul enunțării este același cu contextul interpretării (cu rezervele impuse de diferențele dintre capacitățile perceptive și cognitive ale actanților).

O altă premisă de la care plecăm este aceea că teoria pertinentei explică procesul de comunicare din perspectiva interpretului și nu a producătorului enunțului, chiar dacă uneori se fac referiri și la unele aspecte legate de producerea acestuia; se pare că principiile care stau la baza teoriei fac, ele însele, unele trimiteri la producător: 1) *sistemul cognitiv uman are tendința permanentă de maximizare a pertinentei*; pe acest principiu cognitiv al pertinentei se bazează producătorul în declanșarea actului de comunicare; 2) *orice stimul ostensiv vehiculează o prezumție a propriei sale pertinente optimale*; acest principiu comunicativ al pertinentei introduce cu siguranță o serie de constrângeri la nivelul producerii stimulilor de către locutor; 3) *stimulul produs de către locutor este cel mai pertinent, compatibil cu capacitățile și*

preferințele comunicatorului^{iv}; principiul relevanței optime trimite direct la restricțiile la care enunțul este supus datorită capacităților și preferințelor producătorului. Acești factori care constrâng locutorul să producă un anumit enunț, cu o anumită formă, nu fac obiectul analizei noastre. Ceea ce ne interesează este procedura prin care interpretul, martor al unor semne / stimuli produși de către locutor, reușește, prin decodificarea și interpretarea semnificației acestora, să producă un semn mental cât mai apropiat de *speaker's meaning*, cu alte cuvinte să construiască un mesaj cât mai apropiat de ceea ce producătorul a dorit să comunice.

Având în vedere faptul că teoria pertinentei, deși este aplicată pe conversația față-în-față, are o altă viziune interpretativă decât cea a *analizei conversației* și nu operează, în demersul său explicativ, cu categoriile acesteia (organizarea conversației, schimbul, intervenția, perechi adiacente, secvențe preferențiale, pre-secvențe etc.) care necesită, pentru studiu, o succesiune de schimburi verbale între actanți, “corpusul” nostru este restrâns la schimburi verbale care conțin doar câte o intervenție a fiecărui actant. Unele exemple sunt culese din diverse situații de comunicare, altele sunt construite artificial, ele fiind utilizate în analiză în funcție de relevanța lor pentru etapa la care se află procesul de interpretare.

II. Selectarea celui mai pertinent stimul

Supunem analizei următorul schimb verbal care are loc în piață, între un cumpărător și un vânzător de pepeni:

Cumpărătorul A: *Sunt dulci pepenii?*

Vânzătorul A: *Apoi, pe căldura asta!*

Ceea ce ne interesează în această primă etapă a actului de comunicare este cum reușește interpretul (fiecare din cei doi actanți este la rândul lui interpret) să-și dea seama că, în multitudinea de stimuli pe care, la un moment dat, îi percepe (procesul de percepție

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

fiind involuntar) există anumiți stimuli care, nu numai că îi sunt adresați lui intenționat de către cineva, dar îl și interesează, într-un fel sau altul; altfel spus, prin prelucrarea lor ulterioară el, interpretul, va obține anumite beneficii (de orice natură). Primul actant aflat în postura de interpret este vânzătorul. La momentul t_0 al producerii enunțului de către cumpărătorul A, în mediul fizic comun celor doi, se mai produc următorii stimuli: un alt vânzător, B, vecin de tețghea, rostește propoziția *Ai un foc?*; un alt cumpărător, B, aflat lângă cel care a produs enunțul supus analizei, dar cu privirea orientată spre o altă direcție decât spre vânzătorul A, rostește propoziția *Cât e kilogramul de gogoșari?*; de undeva din apropierea celor doi se aude enunțul *S-a întors protagonistul*;

Conform teoriei pertinentei, dintre toți stimuli percepțibili la momentul enunțului (inclusiv enunțul), interpretul va selecta automat, prin acțiunea unor module specializate, acei stimuli care sunt, în acel moment, cei mai pertinenti, adică aceia care prezintă un raport optim între efectele cognitive pe care le produc și efortul de procesare pe care îl presupun. Vânzătorul A percepe aproape simultan patru stimuli verbali, dintre care el trebuie să-l selecteze pe cel mai pertinent. Conform principiului comunicativ al pertinentei, un stimul ostensiv perceput conține și prezumția că el este pertinent. Altfel spus, stimulul pe care vânzătorul A îl va percepe ca fiindu-i intenționat adresat lui, și nu altuia, va fi cel care-i va aduce “cele mai multe beneficii”. Cele patru enunțuri nu conțin nici un element lingvistic prin decodarea căruia vânzătorul A să tragă concluzia că ele îi sunt adresate lui. (Într-un enunț ca *George, sunt dulci pepenii?* interpretului George îi va fi mai ușor să-și dea seama că enunțul îi este adresat, datorită prezenței în structura lingvistică a acestuia a numelui propriu George care reprezintă numele interlocutorului). Așadar, el trebuie să se folosească de alte semne non-verbale, de alți stimuli care, în coroborare cu unul dintre enunțuri, să-l determine să concluzioneze că acesta i-a fost adresat lui intenționat. Receptarea celor patru stimuli lingvistici a însemnat și decodarea lor automată de către modulul lingvistic periferic specializat. Output-l primei etape de decodificare a

enunțului lingvistic este forma logică, definită ca “un ansamblu structurat de constituenți asupra cărora se pot aplica ..., operațiuni logice”^v. Se pare că ea joacă un rol important în etapa de selectare a stimulului cel mai pertinent. În mod paradoxal, în pofida faptului că forma logică este suficient de clar definită (în teoria pertinentei; în general, forma logică se consideră a fi echivalentă cu structura de adâncime și există diferențe de opinie privind abordarea ei din perspectiva semanticii lingvistice sau a celei filosofice) și rolul ei pare să fie fundamental în declanșarea procesului interpretativ, în ce privește *forma* concretă a formei logice lucrurile nu mai sunt atât de clare (nimic nefirec, de altfel, având în vedere că este vorba de o abstracțiune mentală, neperceptibilă, poate inexistentă și inventată doar din nevoia de a introduce o verigă necesară în complexul proces al interpretării). În *Linguistic Form and Relevance* Sperber și Wilson *presupun* că forma logică a propoziției *Petre i-a spus Mariei că el era obosit ar fi x i-a spus lui y la t₁ că z era obosit la t₂*.^{vi} După părerea noastră, este greu de imaginat și de susținut, în procesul de interpretare a unui enunț produs într-o limbă naturală, rațiunea pentru care un concept clar exprimat și delimitat, care ocupă un spațiu mental accesibil în mintea interpretului, ar trebui golit de conținut, pentru ca apoi să fie *îmbogățit*, adică readus oarecum la conținutul inițial. Poate ar fi mai bine să ne gândim la această formă logică, care constituie de fapt *prima* decriptare a enunțului lingvistic, ca la o reprezentare mentală cu formă propozițională compusă doar din concepte și relațiile dintre ele, fără nici o legătură cu stările de lucruri din lumea reală, cu alte cuvinte fără să se fi atribuit referenți conceptelor.

Din acest unghi, am putea presupune că formele logice corespunzătoare celor patru enunțuri sunt:

Cineva întreabă dacă pepenii sunt dulci.

Cineva întreabă pe alt cineva dacă are un foc.

Cineva întreabă cât este kilogramul de gogoșari.

Cineva spune că s-a întors protagonistul.

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

Credem că elementele declanșatoare ale procesului de selectare a celui mai pertinent stimul lingvistic sunt conceptele care intră în structura formei logice. Prin ele (mai bine spus prin intrarea lexicală a acestora) se accesează, mai ușor sau mai greu (sau nu se accesează de loc), acele spații semantice individuale (intrările enciclopedice) în care individul are stocate toate informațiile legate de conceptul în cauză, până la momentul enunțului (inclusiv schemele procedurale în care acesta funcționează). Cu cât conceptul a fost mai des folosit, cu cât el face parte din scheme procedurale frecvent folosite de către individ, cu atât el este mai ușor accesibil. Conceptele cheie din propozițiile de mai sus sunt: *pepene*, *foc*, *gogoșari* și *protagonist*. Ele au fost receptate și decodate aproape simultan. Cel mai puțin pertinent dintre acestea este *protagonist*; cuvântul nu îi este cunoscut vânzătorului A; chiar dacă el are intrare lexicală (e posibil să-l mai fi auzit) el nu are intrare enciclopedică (sau are una care conține ipoteze puține și foarte slabe - în ce privește nivelul convingerii); în aceste condiții, accesarea posibilei intrări enciclopedice este foarte greu de realizat. Asta înseamnă că efortul de procesare a simulului este foarte mare și, în consecință, relevanța acestuia foarte scăzută. Acest fapt va face ca prelucrarea stimulului lingvistic *S-a întors protagonistul* să se oprească în această fază de prelucrare, adică să nu mai facă obiectul procesării ulterioare în vederea obținerii semnificației globale a enunțului. Celelalte trei concepte, *gogoșari*, *foc* și *pepene* sunt ușor accesibile vânzătorului A deoarece ele sunt frecvent folosite în schimburile verbale cotidiene. Intrările lor enciclopedice conțin o cantitate mare de informații legate de definirea conceptelor respective și un număr mare de scheme procedurale / cognitive din care acestea fac parte, cum ar fi: cultivarea / recoltarea / punerea la oțet a gogoșarilor; a da foc la ceva, a stinge un foc, a da foc la o țigară; cultivarea / întreținerea / recoltarea / vânzarea / punerea la murat a pepenilor etc. Ar trebui poate să precizăm că efectele cognitive pozitive ale unui stimul asupra unui individ sunt strâns dependente de scopurile, interesele, dorințele, așteptările individului la momentul t_0 ; dintre toți stimulii care produc simultan

efecte cognitive asupra individului, cel mai pertinent va fi acela care va produce efectele ce răspund cel mai bine scopurilor, intereselor, dorințelor, așteptărilor individului la momentul respectiv (t_0). Care este scopul pentru care vânzătorul se află în piață la momentul t_0 ? Să vândă pepeni pentru a câștiga bani. De aceea, la t_0 , conceptul *pepene* va fi cel mai ușor accesat; prin intrarea enciclopedică a lui se activează schema procedurală *vânzarea pepenilor*, care generează efectele cognitive pe care vânzătorul A le dorește; în ce privește efortul de procesare a conceptului, acesta este minim. De fapt, am putea spune că este impropriu să afirmăm, în acest caz, că se activează conceptul *pepene*, respectiv schema procedurală *vânzarea pepenilor*, deoarece acestea, ca urmare a intereselor imediate ale interpretului, sunt într-o permanentă stare de activare (pentru o perioadă limitată de timp - cât durează vânzarea pepenilor). Conceptele *gogoșari*, respectiv *foc* sunt mai puțin pertinente, la t_0 , în raport cu *pepene*. Efectele cognitive pe care ele le pot genera nu răspund așteptărilor interpretului la t_0 . Drept urmare, nici ceilalți doi stimuli lingvistici *Ai un foc* respectiv *Cât costă kilogramul de gogoșari* nu vor fi supuși în continuare procesului de prelucrare.

Factul că interpretul a selectat cel mai pertinent stimul verbal dintre cei percepuți și decodați nu înseamnă că acesta s-a angajat deja în actul de comunicare. El nu poate, numai pe această bază, să-și dea seama dacă stimulul în cauză i-a fost adresat lui, intenționat. Din acest motiv, interpretul trebuie să ia în considerare alți stimuli produși de către locutor pentru a atrage atenția interlocutorului asupra intenției sale de comunicare. Aceștia sunt de natură non-verbală și, mulți dintre ei, însoțesc cu necesitate enunțul lingvistic. Ei sunt elemente componente a ceea ce constituie contextul fizic al producerii enunțului. Cel puțin două asemenea semne non-verbale poate percepe vânzătorul A, simultan cu decodarea enunțurilor: poziția corpului cumpărătorului A și direcția privirii acestuia. Poziția față-în-față cu vânzătorul și privirea orientată spre el, coroborate cu cel mai pertinent stimul verbal receptat sunt suficiente pentru a-l determina pe interpret să

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

continue procesul de prelucrare a enunțului și să accepte interacțiunea cu cumpărătorul A. Se observă lesne rolul indispensabil al contextului fizic în selectarea stimulului cel mai pertinent și identificarea intenției de comunicare a locutorului. În teoria pertinentei, contextul fizic nu este văzut ca o sumă de obiecte și stări reale ale mediului fizic în care se desfășoară schimbul verbal, ci ca un set de ipoteze asupra acestui mediu. Dacă el ar fi format din obiecte reale, atunci ar fi relativ constant (cel puțin pe perioada desfășurării schimbului) și ar funcționa independent de cei doi actanți. Ca set de ipoteze, contextul reprezintă o stare psihologică și în consecință depinde de capacitățile psihologice ale interpretului. Dacă vânzătorul A nu vede bine (să presupunem că poartă ochelari, dar la momentul t_0 este fără ei) există riscul ca ipotezele pe care și le formează privind poziția corpului cumpărătorului A (inclusiv aici distanța la care acesta se află față de vânzătorul A) și direcția privirii să nu corespundă situației reale determinându-l pe acesta să tragă concluzia că enunțul *Sunt dulci pepenii* i-a fost adresat nu lui, ci vânzătorului B de lângă el și, în consecință, să nu-l găsească suficient de pertinent. Reamintim faptul că direcția privirii joacă un rol foarte important în *Teoria citirii gândurilor* (*Theory of Mind* sau *Mind Reading*) care consideră că există un submodul inferențial specializat care citește intenția (gândul) producătorului unui stimul pe baza direcției privirii acestuia (submodulul este numit *Detector de direcție a privirii – Eye Direction Detector*).

Stimulii care pot influența pertinenta unui enunț, la momentul t_0 , sunt nenumărați. Prezența altor stimuli, în afara celor de mai sus, poate face ca enunțul *Sunt dulci pepenii* să nu fie cel mai pertinent pentru vânzătorul A, la t_0 . Trebuie să precizăm și faptul că, în structura propoziției enunțate, nu numai conceptele joacă un rol important în evaluarea pertinentei ci și predicția fiecărei propoziții. Să ne imaginăm prezența conceptului *foc* în următorul enunț rostit undeva în preajma vânzătorului A (ceilalți stimuli lingvistici rămânând aceiași): *Foc!* Decodarea exclamației *Foc!*, decodare care se face simultan sau în relație cu semnele paraverbale care însoțesc enunțul (intonația și tăria vocii cu care

acesta a fost rostit), activează o altă schemă procedurală / cognitivă în care funcționează conceptual *foc: incendiul*. Procedura *standard* într-o asemenea situație este acțiunea imediată pentru eliminarea sau reducerea efectelor acestuia (declanșarea acțiunii se face automat, din spirit de conservare). În aceste condiții, enunțul *Foc!*, care produce efecte cognitive ce răspund unor nevoi fundamentale și permanente ale ființei umane în general, devine cel mai pertinent dintre cele patru.

Să presupunem că în locul enunțului *S-a întors protagonistul* a fost produs (în aceleași condiții dar de către o voce cunoscută vânzătorului A, vocea surorii lui) enunțul *S-a întors Petrică!* Vânzătorul A are un frate pe care îl cheamă Petrică și care este plecat de 10 ani în Canada. Cele mai pertinente elemente ale enunțului și contextului, interpretate simultan, devin numele propriu Petrică și vocea care produce enunțul. Cele două elemente activează un spațiu mental care are o componentă specială pentru interpret: dorința de a-și revedea fratele plecat de foarte multă vreme în străinătate. Este firesc ca acest enunț, și nu *Sunt dulci pepenii?*, să producă cele mai apropiate efecte cognitive în raport cu dorințele interpretului.

Concluzia pe care dorim să o evidențiem este că selectarea unui stimul pe criterii de relevanță este o problemă foarte complexă (chiar dacă procesul mental respectiv se desfășoară oarecum automat) care își găsește rezolvarea doar prin procesarea simultană și combinată a enunțului (a formei logice corespunzătoare acestuia) și a ipotezelor despre mediul fizic imediat pe care interpretul este capabil să le producă. Punerea problemei pertinentei unui stimul lingvistic în afara contextului în care el s-a produs este lipsită de sens. (așa cum sperăm că am demonstrat deja).

III. Completarea formei logice în contextul explicării

Începem acest capitol prin a reaminti că, ceea ce noi prezentăm ca proces pe etape, liniar, cu desfășurare în timp, este de

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

fapt un proces simultan în care acționează, probabil, module și submodule specializate care fac schimb de informații între ele pe parcursul derulării procesului interpretativ. Astfel ceea ce numim, conform teoriei pertinentei, proces de completare / îmbogățire a formei logice, nu înseamnă o etapă ulterioară selectării stimulului cel mai pertinent. Pe această, să-i spunem, latură a procesului de interpretare, se produce atribuirea referențelor. Cu alte cuvinte se *contextualizează* propoziția (proposition) corespunzătoare enunțului. Ne reamintim faptul că în selectarea stimulului lingvistic cel mai pertinent am operat cu concepte, semnul lingvistic a fost privit ca un *semn tip*, și nu ca un *semn ocurență*. Semnificația lexicală se referea la întreaga clasă a obiectelor reprezentate mental printr-un concept; nu am făcut trimitere la anumiți *pepeni* sau *gogoșari*, la un anumit *foc* sau *protagonist* (cu excepția enunțului care conține numele propriu *Petrică*). Odată determinată intenția locutorului de a-l informa pe interlocutor despre o anumită stare a lumii, acesta (interlocutorul) trebuie să identifice despre ce stare a lumii este vorba. În acest scop el trebuie să elimine toate ambiguitățile lingvistice care îl împiedică să atribuie direct referenți elementelor lingvistice cărora li se pot atribui referenți, obținându-se forma propozițională completă, sau *explicatura*. Eliminarea acestor ambiguități și atribuirea referențelor nu se poate face decât acolo unde se află referenții, adică în contextul fizic al producerii enunțului, numit de Assimakopoulos *context al explicaturii*^{vii}. În exemplul nostru (*Sunt dulci pepenii?*), nu există elemente de ambiguitate de natură lexicală, sintactică, morfologică etc. Singura *sarcină* a vânzătorului e de a identifica referentul semnului ocurență *pepenii*, în alți termeni, de a stabili la ce pepeni face referire predicția propoziției. În acest scop el folosește informațiile furnizate de semnul lingvistic însuși și de ipotezele pe care le are formate sau le poate produce simultan cu derularea procesului de interpretare, ipoteze referitoare la mediul fizic în care se desfășoară schimbul verbal. Contextul explicaturii ar fi în acest caz *vânzarea de pepeni*. Observăm că există o legătură între ceea ce numim *schemă*

cognitivă / procedurală și contextul explicaturii. Primul ar putea fi privit ca un context *tip*, iar cel din urmă un context *ocurență*.

Identificarea referentului semnului lingvistic *pepenii* se realizează prin utilizarea coroborată de către vânzătorul A a următorilor indici: articolul hotărât – *i*, care delimitează un anumit număr de elemente ale clasei reprezentate de conceptul *pepene*; ipoteza contextuală pe care acesta o are despre existența în imediata lui apropiere a unui număr de pepeni; ipoteza contextuală privind relația de posesie existentă între el și acești pepeni; eventuala ipoteză contextuală creată pe baza unui gest făcut de către cumpărătorul A prin care acesta indică locul unde sunt depozitați pepenii; o anumită ipoteză ce reprezintă o anticipare de către vânzătorul A a faptului că un cumpărător aflat în postura în care se află cumpărătorul A va face referire la pepenii săi și nu la alți pepeni etc. Astfel, cel mai pertinent referent al semnului lingvistic *pepenii* este grămada de pepeni aflată în imediata apropiere a vânzătorului A.

Să încercăm explicarea modului în care cumpărătorul A, aflat în poziția de interpret a enunțului-răspuns produs de către vânzătorul A, rezolvă ambiguitățile legate de identificarea referentului conceptului *căldură*. Există doi indici verbali care trimit spre căldura care se poate percepe de către ambii actanți la momentul t_0 în mediul fizic al derulării schimbului verbal: articolul hotărât – *a* și adjectivul demonstrativ *asta*. Avînd în vedere însă că răspunsul vânzătorului nu satisface așteptările de relevanță ale cumpărătorului (nu a primit un răspuns direct la întrebarea sa), acesta din urmă trebuie să facă apel la o serie de ipoteze contextuale pentru a construi, împreună cu ipoteza rezultată din prelucrarea enunțului, un răspuns pertinent (care trebuie să existe datorită prezumției de relevanță care stă la baza comunicării). Semnificația lingvistică a sintagmei *căldura asta* (coroborată cu intonația enunțului) este că, acolo, în mediul fizic în care se desfășoară actul de comunicare este foarte cald; interpretarea aceasta este dictată de utilizarea demonstrativului *asta* care trimite, de regulă, la un referent din mediul fizic perceptibil comun în care

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

se află cei doi actanți. Această interpretare intră în contradicție însă cu ipoteza pe care interpretul și-o construiește, simultan cu procesarea enunțului, privind temperatura reală la t_0 , având în vedere că schimbul verbal se produce la sfârșitul lunii august, ora 20.00, când temperatura mediului ambiant este de 10 grade Celsius. În consecință, ea este eliminată ca nefiind pertinentă în contextul producerii enunțului; referentul corespunzător semnului lingvistic *căldura asta* nu este căldura pe care interpretul o poate percepe la t_0 , ci o altă căldură. Identificarea referentului nu poate veni decît de la semnul indexical *asta*; acesta însă nu trebuie interpretat ca *demonstrativ* ci ca *anaforic*. El nu trimite la un *co-text anterior*, în care referentul este explicit menționat, ci la un *mediu cognitiv reciproc anterior* lui t_0 . În acest set de ipoteze, interpretul identifică ipoteza conform căreia, în perioada de timp anterioară momentului vorbirii (perioadă de timp oarecum nedefinită – zile, săptămâni), temperatura mediului ambiant a fost ridicată. Această ipoteză nu mai intră în contradicție cu semnificația enunțului, ea fiind selectată ca ipotaza optim pertinentă.

Așadar, explicațiile corespunzătoare întrebării cumpărătorului A respectiv răspunsului vânzătorului A ar putea arăta astfel:

Sunt dulci pepenii pe care îi aveți de vânzare aici lângă dumneavoastră?

Apoi, pe căldura asta care durează de atîta timp!

Să considerăm următorul schimb verbal între doi necunoscuți

A: *O moară pe aici?*

B: *Este una mai la vale, pe stînga.*

Receptând enunțul, B se confruntă cu o problemă de ambiguitate morfologică și sintactică. În urma decodării el obține cel puțin două forme logice: într-una, *omoaară* constituie un singur cuvânt funcționând ca verb; în cealaltă, *moară* este substantiv însoțit de articolul nehotărât *o*. Dacă în primul exemplu analizat (*Sunt dulci pepenii*) rolul contextului fizic în atribuirea referentului

ocurenței *pepenii* nu este atât de important, având în vedere situarea clară a actanților într-o schemă procedurală tip, *vânzarea de produse în piață*, în care se știe că vânzătorul își vinde produsele proprii care trebuie să se afle în preajma acestuia, în exemplul pe care îl analizăm, utilizarea informațiilor furnizate de mediul fizic imediat perceptibil pentru dezambiguizare și atribuirea referențelor este obligatorie. Pentru a descifra semnificația lingvistică a enunțului, B trebuie să contextualizeze cele două forme logice pentru a o selecta pe cea mai pertinentă. Cu alte cuvinte, dezambiguizarea se realizează simultan cu atribuirea referențelor. Să ne imaginăm situația în care ipoteza că în mediul fizic extins comun actanților se află un criminal în serie face parte din contextul pe care cei doi îl împărtășesc. În lipsa altor ipoteze construite pe baza percepției unor stimuli din mediul fizic imediat în care se desfășoară schimbul verbal, B va selecta automat forma logică în care *o moară (omoară)* este verb, eliminând astfel ambiguitatea lingvistică prin atribuirea simultană a referentului corespunzător acestui semn lingvistic (acțiunea de a omorî este pusă în relație cu criminalul în serie). Această explicatură (care ar putea avea forma *Criminalul în serie omoară în zona în care ne aflăm?*) s-a realizat într-un context al explicaturii pe care am putea să-l numim *crima în serie*. În contextul memorat al lui B nu se află însă o asemenea ipoteză referitoare la un criminal în serie. Mai mult decât atât, cele două forme logice ale enunțului produs de A sunt prelucrate pe fondul construirii de către B a unui set coerent și pertinent de ipoteze pe baza percepției unor stimuli cum ar fi: vocea și intonația cu care A a rostit enunțul (ele nu semnifică, prin convenție, teamă, îngrijorare); anumite obiecte aflate în mediul fizic imediat în care are loc actul de comunicare, obiecte aflate într-o anumită relație cu A (acesta tocmai a coborât dintr-o mașină plină cu saci). În aceste condiții, forma logică mai pertinentă este cea în care *moară* este substantiv iar *o* articol nehotărât, aceasta devenind prin completare o explicatură care ar putea avea următoarea formă: *Există o moară aproape de locul în care ne aflăm?*

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

Apariția, în cele două forme propoziționale complete de mai sus, a unor elemente lingvistice noi, *criminalul în serie* respectiv *există*, care nu aparțin enunțurilor produse, ar putea fi explicată prin ceea ce Carston numește *high-level explicatione* (explicatură de ordin superior). Conform acestei teorii, asemenea elemente lingvistice nu sunt parte a enunțului dar ele sunt comunicate ca parte a explicaturii, al cărei rol este de a asigura legăturile logice între referenții incluși în forma propozițională a unui enunț și reprezentarea lor în mintea interpretului^{viii}. Identificarea lor de către interpret ar putea fi explicată prin procesarea enunțului într-o schemă cognitivă (care, de fapt, devine imediat un context inițial sau context al explicaturii sau ceea ce Carston numește *subject-matter context* – contextul problemei în cauză^{ix}) sau utilizând ceea ce Atkinson și Shiffrin numesc *memorie semantică permanentă*^x. În termeni mai puțin tehnici, am putea spune că interpretul plasează enunțul (mai bine zis forma sa logică) în *tiparul* mental care este cel mai apropiat de forma sa. *Plasarea* s-ar putea explica prin accesarea spațiilor mentale care se produce automat prin intrarea lexicală a conceptelor ce intră în structura enunțului. Suma acestor spații mentale constituie ceea ce Boicho Kokinov numește *context memorat*.

IV. Accesarea contextului memorat. Premisele și concluziile implicate.

Pe măsură ce dezvoltăm analiza, ni se pare din ce în ce mai greu de explicat printr-o succesiune de *etape* procesele mentale care se desfășoară aproape automat, cu alte cuvinte, simultan. După cum observăm, inferența în procesul de interpretare este necesară încă din *faza* de percepere a stimulilor; toate procesele inferențiale au loc la nivelul unui modul specializat al sistemului nervos central. Conform *teoriei dinamice a contextului*, propusă de Kokinov, informațiile cu care acest modul operează și care produc *efecte contextuale* provin din trei surse: *contextul rațional*,

contextul memorat și *contextul perceptiv*. Ele sunt prezente în toate *etapele* procesului de interpretare dar, se pare că, au funcții / roluri diferite, specifice fiecărei *etape*. De aceea, și în această fază a explicării construirii premiselor implicite vom face referire la aceleași surse de ipoteze.

Odată obținută forma explicită a enunțului, interpretul confruntă semnificația explicaturii cu așteptările sale privind relevanța enunțului în ansamblul său. Semnificația explicaturii *Apoi, pe căldura asta care durează de atâta timp!* nu constituie, aparent, un răspuns la întrebarea pe care cumpărătorul A a adresat-o vânzătorului A. Răspunsul optim pertinent ar fi trebuit să fie *Da* sau *Nu*. El nu poate face o legătură semnificativă directă între *căldură* și faptul că pepenii sunt *dulci* sau nu. Cu toate acestea, cumpărătorul *știe*, în baza prezumției de relevanță, că enunțul produs de către vânzător trebuie să fie pertinent, adică să constituie un răspuns satisfăcător la întrebarea adresată. Pentru a construi acest răspuns a cărui semnificație să satisfacă așteptările de relevanță ale interpretului, acesta va face apel la ipotezele pe care le are în *contextul memorat*. Aceste ipoteze care, împreună cu ipoteza ce reprezintă semnificația explicaturii, vor permite deducerea semnificației finale a enunțului se numesc *premise implicite*. Ele se selectează automat din contextul memorat pe baza aceluiași principiu al relevanței. Fiecare concept lingvistic din structura explicaturii poate accesa spații conceptuale unde sunt *depozitate* toate informațiile rezultate din experiența anterioară a interpretului în relație cu conceptul respectiv. Odată receptat stimulul auditiv *căldură* acesta accesează intrarea lexicală cu același nume unde se află trăsăturile semantice ale conceptului și schemele cognitive (pe care noi am prefera să le numim *contexte tip*) în care el poate să apară – în funcție de experiența interpretului). Modul în care a fost formulat enunțul implică faptul că producătorul acestuia a plecat de la presupuziția că interpretul posedă, în contextul său memorat, ipotezele care să constituie premise ale procesului inferențial ce va avea ca rezultat final obținerea semnificației pe care el a dorit să o transmită. Din acest

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

motiv, a ales acest mod de comunicare *informal* sau *contextual* și nu unul formal în care să ofere un răspuns explicit la întrebarea cumpărătorului, prin utilizarea unei construcții lingvistice mai complexe. În spațiul mental al conceptului *căldură* și în cel al conceptului *pepene* din enunțul anterior, există un context tip în care cele două concepte sunt puse în relație, și anume contextul *coacerii / maturizării pepenilor / fructelor în general*. Din acesta, cumpărătorul selectează următoarele premise implicite, ca fiind cele mai pertinente:

Coacerea / maturizarea pepenilor necesită căldură.

Dacă este cald o perioadă mai lungă de timp pepenii sunt mai dulci.

Din aceste două premise și din semnificația explicaturii *Apoi, pe căldura asta care durează de atâta timp!* interpretul deduce următoarea *concluzie implicită* care constituie și răspunsul optim pertinent la întrebarea sa: *Pepenii sunt dulci*.

Această concluzie constituie doar în aparență mesajul pe care locutorul a vrut să-l transmită prin enunțul produs. Dacă el ar fi dorit să răspundă direct și maxim pertinent la întrebarea cumpărătorului, ar fi utilizat unul din următoarele răspunsuri: *Da; Da, sunt dulci; Nu; Nu, nu sunt dulci etc.* Răspunsul său, aparent lipsit de relevanță, ascunde însă un mesaj mai complex. Pe lângă concluzia implicită, care, este adevărat, este cea mai puternică, sunt induse alte concluzii mai slabe. Astfel, vânzătorul, utilizând și alte premise implicite (de exemplu: *Cu cât este mai cald, cu atât pepenii se fac mai dulci*), poate deriva, în plus, următoarea concluzie: *Pepenii nu sunt dulci, sunt foarte dulci*. O altă concluzie implicită ar putea fi *Nu numai pepenii mei sunt dulci, ci toți pepenii din piață sunt dulci*. O premisă implicită ca cea de mai sus, coroborată cu concluzia dedusă, care devine ea însăși premisă implicită și cu un răspuns pe care vânzătorul ar fi putut să-l dea, dar nu l-a dat, *Pepenii mei sunt foarte dulci*, ar putea conduce la inferarea altor concluzii care se referă nu numai la starea de lucruri care face obiectul actului de comunicare propriu-zis, ci și la

calitățile umane ale vânzătorului: *Acest vânzător nu este un egoist care vrea, cu orice preț, să-și vândă marfa și să facă bani. El sugerează că, indiferent de unde aș cumpăra, pepenii sunt la fel de buni / dulci.* Cumpărătorul ar putea continua demersul inferențial utilizând concluziile implicite ca noi premise implicite pentru a trage alte concluzii. De exemplu, el ar putea utiliza aceste concluzii devenite premise, împreună cu o altă posibilă premisă construită pe baza unor stimuli produși de vânzător (anumite gesturi, o anumită atitudine de bunăvoință exagerată arătată cumpărătorului etc.), *Vânzătorul nu pare sincer*, pentru a desprinde concluzia *Vânzătorul încearcă, prin mijloace de manipulare, să mă determine să devin clientul lui.*

În mod evident se naște întrebarea : Când se oprește acest proces inferențial?

Răspunsul ar trebui să plece de la următoarea premisă: faptul că aceste concluzii, mai puternice sau mai slabe, se pot deriva nu înseamnă că acest lucru se și produce cu necesitate. Selectarea, din contextul total al individului, doar a unor ipoteze care să constituie premisele unui proces inferențial este dictată de principiul pertinentei. Interpretul va accesa, oarecum automat, acele premise care răspund cel mai bine dorințelor, preferințelor, dispoziției psihice etc. a acestuia în momentul procesării enunțului. Un cumpărător aflat într-o stare de presiune psihică, preocupat de rezolvarea unor probleme imediate, nu va desprinde din context decât premisele care să-l conducă la cea mai puternică concluzie: *Pepenii sunt dulci.* La fel de bine, se poate ca anumite concluzii să fie deduse ulterior actului de comunicare, când acesta (interpretul) accesează, intenționat sau întâmplător, informațiile memorate în urma acestui schimb verbal. În mod evident, aceste concluzii nu vor mai avea aceeași forță având în vedere că ele se deduc nu în contextul fizic real ci într-un context memorat care, inevitabil, nu conține toate informațiile existente sau deductibile la momentul t_0 .

Să ne imaginăm situația în care, în lipsa enunțului produs de către cumpărătorul A (*Sunt dulci pepenii?*), vânzătorul A consideră că enunțul *Ai un foc?*, produs de către vânzătorul B,

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

vecinul său, este cel mai pertinent (conform procedurii prezentate mai sus). Ca urmare, îi răspunde acestuia: *Doar la inimă*.

Vânzătorul B, după completarea formei propoziționale, consideră că semnificația explicaturii nu îndeplinește așteptările sale de pertinentță; adică, nu a primit un răspuns afirmativ sau negativ direct. Accesând memoria semantică permanentă prin intrările *inimă* și *foc*, nu găsește o ipoteză satisfăcătoare care să îndeplinească criteriile de pertinentță (el nu are stocată, ca semn tip, semnificația expresiei *a avea un foc la inimă*). Are în schimb stocate unele trăsături semantice ale conceptului *foc*, cum ar fi *căldură*, *fierbinte*, *durere* etc., care ar putea fi puse în relație cu o schemă cognitivă aflată în spațiul mental *ocupat* de conceptul *inimă*, și anume *durerea de inimă*. În acest context tip, conceptul *inimă* apare în relație cu alte concepte cum ar fi: *dragoste*, *iubire*, *durere*, *căldură*, *fierbințeală* etc. Sunt întrunite astfel condițiile de pertinentță pentru ca el să selecteze o ipoteză care să devină premisă contextuală: *Când un om iubește simte căldură, durere etc. la inimă*. Această premisă împreună cu semnificația restrictivă a enunțului impusă de adverbul *doar* vor conduce la concluzia implicată *Vecinul meu nu are un foc*. Concluzia este puternică pentru că este cea mai pertinentă pentru el. Dar, inevitabil, din cele două premise vânzătorul B mai poate trage o concluzie (în funcție de gradul de încredere pe care îl are în sinceritatea acestuia): *Vecinul meu este îndrăgostit*.

În acest exemplu, se observă faptul că, în actul de comunicare, enunțul produs de către locutor nu răspunde doar prezumției de pertinentță, adică așteptărilor interlocutorului; el comunică mai mult decât acesta se așteaptă, prin asta realizându-se de fapt o lărgire a contextului total pe care cei doi îl împărtășesc, deschizând astfel noi posibilități de comunicare între ei. Interesant în acest caz este faptul că, dacă această concluzie care reflectă un răspuns negativ este suficient de pertinentă pentru ca actul de comunicare să reușească, nu același lucru s-ar poate spune în situația în care răspunsul ar fi fost pozitiv (direct sau dedus). Să presupunem că vânzătorul A a produs enunțul *Da*, fără ca acesta să fie urmat de

nici o acțiune din partea sa. Din experiența comunicării rezultă că doar acest răspuns, deși optim pertinent, nu încheie un asemenea act de comunicare. Ne aflăm în fața unui schimb verbal cunoscut sub numele de *act de vorbire indirect*. Un asemenea act nu se consideră reușit numai pentru faptul că interlocutorul oferă un răspuns lingvistic pertinent; prin răspuns maxim pertinent, în acest caz, n-ar trebui să înțelegem doar o secvență lingvistică, ci o secvență lingvistică însoțită de o acțiune. Răspunsul *Da, poftim*, însoțit de actul corespunzător, ar fi fost cel mai pertinent. Dar, un asemenea act de vorbire indirect nu cere în mod necesar un răspuns lingvistic; dacă vânzătorul A i-ar fi întins pur și simplu vânzătorului B o brichetă sau o cutie cu chibrituri, actul de vorbire s-ar fi încheiat în aceleași condiții de maximă pertinentă. Cum se face diferența dintre un *act de vorbire direct* și unul *indirect*, să spunem între enunțurile *Aveți un băiat?* și *Aveți un foc?* Pe baza căror mărci reușește interlocutorul să discrimineze cele două acte pentru a ști care sunt așteptările de pertinentă ale locutorului? Se pare că, din semnificația enunțului lingvistic coroborată cu ipotezele contextuale se desprind două forțe ilocuționare ale actului de vorbire indirect (în acest caz, *întrebarea* și *cererea*) față de una singură a actului de vorbire direct (*întrebarea*). Pentru ca actul indirect să fie reușit trebuie ca interlocutorul să reacționeze pertinent în raport cu cele două forțe ilocuționare. Dacă ținem cont de observațiile de mai sus, rezultă că, de fapt, un act de vorbire indirect are fie o singură forță ilocuționară (*cererea*) fie una principală (*cererea*) și una secundară (*întrebarea*). Oricum, forța ilocuționară *indirectă* pare să fie rezultatul unor nevoi materiale imediate pe care locutorul le are în raport cu interlocutorul, nevoi ce sunt făcute manifeste interlocutorului atât prin semnul lingvistic produs cât și prin semnele non-lingvistice care-l însoțesc. Enunțul *Aveți un băiat?*, prin semnificația lui literală procesată în contextul producerii lui, conduce la concluzia că ceea ce locutorul așteaptă de la interlocutor este doar un răspuns pertinent, în timp ce *Aveți un foc?* scoate în evidență o nevoie materială imediată a locutorului pe care acesta dorește să o satisfacă printr-o acțiune a interlocutorului.

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

Așadar, un act de vorbire indirect scoate în evidență natura sa esențialmente contextuală; nu putem vorbi de valoarea de adevăr a propoziției sau de condițiile de reușită ale actului decît în contextul producerii enunțului.

Schimburile verbale pe care le analizăm reflectă tipul de comunicare pe care Francis Heylighen și Jean-Marc Dewaele îl numesc comunicare *contextuală* desfășurat în ceea ce Hall numește *high-context situation* (situație puternic dependentă de context). În asemenea schimburi, cea mai mare parte a mesajului locutorului este transmisă prin intermediul contextului, adică prin implicit. În acest tip de comunicare, locutorul utilizează la maxim mediul cognitiv reciproc al actanților, reducîndu-și astfel efortul de *construire* a enunțului; actele de vorbire indirecte aparțin acestui tip de comunicare. Ele pot avea însă grade diferite de dependență de context, de *formalitate*. *Ai un foc?* poate deveni *Ai un foc, te rog?* Observăm că sintagma *te rog* poate fi considerată o marcă lingvistică a forței ilocuționare *ascunse* a actului de vorbire indirect (a cererii), care devine astfel mai puțin indirect. Prin enunțurile *Ai un foc?* sau *Ai un foc, te rog?* locutorul nu-l roagă pe interlocutor să-i răspundă la întrebare ci să acționeze în virtutea semnificației implicite pe care el o transmite.

Este interesant de aplicat principiul pertinentei la un asemenea enunț care inițiază un act de comunicare, enunț a cărui relevanță, din perspectiva interlocutorului, pare greu de identificat. Ce efecte cognitive pozitive, ce *beneficii* poate să aducă enunțul *Ai un foc?* vânzătorului A? Suntem de părere că un răspuns satisfăcător ar putea fi dat dacă am pleca de la premisa că *actul de comunicare* este un act de natură pur socială, că el nu reprezintă decît forma prin care se realizează *interacțiunea umană*, care reprezintă condiția necesară a existenței speciei umane; interacțiunea umană nu este altceva decît o acțiune a unui om asupra altuia, declanșată de o nevoie pe care inițiatorul dorește să o satisfacă prin intermediul celuilalt; întreaga existență umană înseamnă o serie infinită de asemenea nevoi care nu pot fi satisfăcute decît prin interacțiune umană. Ceea ce credem că am

obținut prin această digresiune, nu este altceva decât confirmarea viabilității *principiului cooperării*. Orice om este interesat să reacționeze, într-o manieră sau alta, față de nevoile semenilor săi deoarece el însuși are în permanență nevoi ce nu pot fi satisfăcute decât prin acțiunea altui om. Principiul cooperării pare să acorde importanță egală ambelor secvențe ale actului de comunicare, în timp ce principiul pertinentei optime are în vedere doar interpretarea: „*Un stimul ostensiv este optim pertinent pentru un receptor dacă...*”^{xi} – varianta ulterioară). Dar un act de comunicare nu începe cu recepția ci cu producerea unui enunț. Pare logic să considerăm că locutorul nu declanșează actul de comunicare din *nevoia* de a produce efecte cognitive interlocutorului, ci dintr-o *nevoie proprie*. Pentru a-l determina pe interlocutor să răspundă *pozitiv* solicitării sale de a acționa, locutorul trebuie să-l convingă pe acesta că răspunsul său îi va aduce anumite beneficii, imediate sau ulterioare. Chiar și simplul fapt de a satisface nevoia pe care locutorul o are la t_0 , trebuie privit de către interlocutor ca un fapt care-i va aduce beneficii ulterioare (el însuși se va situa în postura de a solicita ajutorul unui semen). La o privire mai atentă, se pare că o asemenea premisă ar trebui să stea la baza actului de comunicare. Astfel s-ar putea explica mai ușor declanșarea acestuia. Credem că s-ar putea încerca o includere, explicită, a principiului de cooperare ca principiu de bază al comunicării și construcția ulterioară a teoriei pertinentei.

Să ne imaginăm următoarea situație: vânzătorul B, cu o țigară neaprinsă în mână, adresează vânzătorului A enunțul *Ai un foc?*, iar vânzătorul A are o brichetă. În această situație, vânzătorul A ar putea parcurge următorul proces interpretativ:

- receptează stimulii ostensivi și, pe baza principiului de cooperare, construiește ipoteza *Vecinul meu are o nevoie și dorește ca eu să-l ajut să o satisfacă*.
- completează forma logică rezultată în urma decodării enunțului (după procedura de mai sus) și obține explicatura *Vecinul meu mă întreabă dacă am o brichetă sau un chibrît*

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

- din contextul memorat selectează următoarea ipoteză care devine premisă implicată: *O brichetă sau un chibrit se folosesc pentru a aprinde ceva, de regulă, o țigară*
- din contextul fizic construiește o altă premisă implicată: *Vecinul meu are o țigară neaprinsă în mână*
- aplicând semnificația explicaturii (obținută prin completarea formei logice conform procedurii de mai sus) pe acest set de premise implicite, vânzătorul A deduce concluzia implicată *Vecinul meu dorește ca eu să-i ofer o brichetă sau un chibrit pentru a-și aprinde o țigară.*

Dacă actul de limbaj ar fi direct (o simplă întrebare), prima concluzie pe care vânzătorul A ar trebui să o infereze ar trebui să fie (datorită semnificației lingvistice a enunțului – forma lui interogativă) *Vecinul meu dorește să știe dacă eu am sau nu o brichetă sau un chibrit*; o asemenea ipoteză este însă eliminată, ca non-pertinentă, în urma confruntării cu ipoteza construită pe baza contextului fizic privind țigara neaprinsă care se află în mâna vânzătorului B.

În cazul enunțului *Ai un băiat?* o asemenea primă concluzie (*X dorește să știe dacă eu am sau nu un băiat*) este optim pertinentă (neexistând premise implicite care să o excludă) și devine cea mai puternică concluzie implicată (fiind posibile și altele mai slabe).

Dacă ar fi să desprindem o concluzie generală a acestui capitol, aceasta ar putea fi următoarea: orice enunț este vehiculat pe două căi, una explicită și cealaltă implicită; în construirea semnificațiilor ce corespund ambelor componente, contextul constituie un element sine qua non; procesul interpretativ este un proces continuu de confruntare a ipotezelor rezultate din decodarea lingvistică a enunțului cu alte ipoteze selectate pe criterii de pertinentă din contextul memorat și cel perceptiv al interpretului.

V. Concluzii

Prin acest studiu ne-am propus, inițial, să scoatem în evidență câteva fapte referitoare la actul de comunicare în general, la procesul de interpretare în special:

- comunicarea nu se poate realiza cu adevărat (nu se poate recupera *speaker's meaning*) decât dacă *intenția locutorului de a comunica ceva unui anumit interpret* este percepută de către acesta din urmă; ca o consecință, tipul de comunicare cel mai reușit este conversația față-în-față;
- vehiculul mesajului pe care locutorul dorește să-l transmită este format din semne lingvistice și non-lingvistice; acestea constituie însă doar un fel de *semne indexicale* utilizate atît pentru a accesa semnele mentale pe care interpretul le are memorate în întreaga sa existență anterioară cât și pentru a construi ipoteze pe baza mediului fizic comun actanților;
- toate procesele de selectare, începând cu stimulii și terminând cu concluzia implicată cea mai puternică, au la bază un principiu unic, cel al pertinentei optime;
- principiul pertinentei nu acționează decât în contextul producerii enunțului; a vorbi de relevanță în afara unui context constituie o contradicție în termeni;
- teoria pertinentei pune la temelia comunicării două principii generale (principiul cognitiv al pertinentei și principiul comunicativ al pertinentei), principii care privesc comunicarea din perspectiva interpretului, în special;

Pe parcursul desfășurării studiului am constatat însă că teoria pertinentei, axată fiind pe interpret și nepornind, cum ar fi firesc, de la producerea enunțului ci, de la un enunț **dat** care trebuie interpretat, întâmpină unele probleme în explicarea interpretării actelor de vorbire indirecte (și nu numai). Aplicând principiile

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

teoriei pertinentei (cognitiv, comunicativ și al pertinentei optime) nu ne putem explica efectele cognitive pozitive pe care interpretul le achiziționează prin satisfacerea unei nevoi a locutorului (cunoscut sau nu). Dacă am accepta faptul că satisfacerea unei nevoi a locutorului constituie un efect cognitiv pozitiv pentru interpret, atunci ar trebui probabil să așezăm la baza comunicării un principiu general uman al „altruismului”, care ar explica astfel de ce un interpret găsește pertinent un enunț ca ‘Ai un foc?’. Inevitabil, suntem forțați să ne îndreptăm atenția spre cauzele care conduc la declanșarea unui act de comunicare; așa cum am menționat mai sus, este la fel de neverosimil să considerăm, din perspectiva cealaltă, că locutorul dorește ca, prin actul de comunicare pe care-l declanșează, să producă anumite *beneficii* interpretului. Se pare că ar trebui să întoarcem teoria pertinentei cu 180 de grade și să o construim pe principii care să pornească de la dorința producătorului enunțului ca interlocutorul să-i satisfacă anumite nevoi (în sensul cel mai larg al cuvântului) și pe premisa că fiecare interlocutor va fi în postura de locutor, postură în care va avea nevoie, la rândul lui, de *ajutorul* unui interlocutor.

Dar, elementul principal cu care ne-am confruntat a fost complexitatea fenomenului de comunicare, în cazul nostru, de interpretare. Am constatat, de exemplu, labilitatea semnificației totale, finale a unui enunț. Ea depinde fundamental de starea complexă, psihică și fizică, pe care interpretul o are la momentul t_0 . El se poate opri la o singură concluzie implicată puternică sau poate construi un șir *nesfârșit* de concluzii implicite pertinente dar mai slabe, în funcție de *dispoziția* în care se află.

Considerăm că drumul spre elucidarea acestui fenomen complex, care este comunicarea umană, este lung și anevoios și se poate parcurge și ajunge la destinație doar prin cooperarea interactivă continuă a tuturor disciplinelor care au un cuvânt de spus în domeniu, dintre care nu trebuie să lipsească psihologia și sociologia.

BIBLIOGRAFIE

Assimakopoulos, S. „Context Selection and Relevance”,
stavros@ling.ed.ac.uk

Harris, W. (1988): *Interpretive Acts. In Search of Meaning*, Oxford, Clarendon

Kokinov, B. (1995): în Brezillon, P., Abu-Hakima, S. (eds) *Working Notes of the IJCAI'99 Works on Modelling Context in Knowledge Representation and Reasoning*, „A Dynamic Approach to Context Modelling”, IBP, LA FORIA 95/11

Moeschler, J; Reboul, A. (1999): *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, Coordonarea traducerii Carmen Vlad și Liana Pop, Cluj, Echinox,

Moeschler, J., “La Pragmatique apres Grice: contexte et pertinence”,
www.unige.ch/senses/linge/moeschler/publication_pdf/gric.pdf

Penco, C. (1999): în P. Bouquet, P., Serafini, L., Brézillon, P., Benerecetti, M. & Castellani, F. (eds) *Modeling and Using Context: Second International and Interdisciplinary Conference, CONTEXT'99, Trento, Italy, September 1999, Proceedings*. “Objective and Cognitive Context”, Berlin/Heidelberg: Springer-verlag 270-283

Schlenker, P., „Context of Thought and Context of Utterance”,
jeannicod.ccsd.fr/documents/disk0/00/00/04/63

Sperber, D.; Wilson, D. (1986): *La pertinence. Communication et cognition*, traduit de l'anglais par Abel Gerschenfeld et Dan Sperber, Paris, LES EDITIONS DE MINUIT

Wilson, D.; Sperber, D. (2004): în *Handbook of Pragmatics*, „Relevance Theory”, Oxford: Blackwell, 607 – 632

PERTINENȚĂ ȘI CONTEXT

NOTE

-
- ⁱ Traducerea este preluată din Moeschler, J., Reboul A., (1999), *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, p. 129
- ⁱⁱ Wilson, D.; Sperber, D. (2004): „Relevance Theory”, în *Handbook of Pragmatics*, Oxford: Blackwell, 607 – 632, versiune electronică, file//A:\Relevance%20theory.htm, p.7
- ⁱⁱⁱ Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, (1994), New York, Gramarcy Books
- ^{iv} apud. Wilson, D.; Sperber, D., op. cit., pp.6-8
- ^v Sperber, D.; Wilson, D. (1989): *La Pertinence. Communication et cognition*, Les Editions de Minut, Paris, p. 113
- ^{vi} Wilson, D., Sperber, D. (1993): în *Lingua* 90, 1-25, „Linguistic form and Relevance”, versiune electronică, www.dan.sperber.com/form.htm
- ^{vii} Assimakopoulos, S. „Context Selection and Relevance”, stavros@ling.ed.ac.uk,
- ^{viii} Carston, R. (1988): „Implicature, Explicature, and truth-theoretic semantics”, în Kempson, R. (ed.) *Mental Representations: The Interface between Language and Reality*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 155-181
- ^{ix} Assimakopoulos, S. „Context Selection and Relevance”, stavros@ling.ed.ac.uk, p. 7
- ^x Atkinson, R.C. & Shiffrin, R.M. (1968): “Human Memory: A Proposal System and its Control Processes”, în Spence, K.W. & Spence, T. (eds), *The Psychology of Learning and Motivation*, vol. 2, New York, Academic Press
- ^{xi} Ibidem, p.1